

ПРОБЛЕМСКА НАСТАВА

Н УВОД Н ПОЈМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ Н ПРОБЛЕМ И ЗАДАТАК
(ШТА ЈЕ ПРОБЛЕМ?) Н ПРОБЛЕМСКА СИТУАЦИЈА Н ОБЛИ-
ЦИ И НИВОИ ПРОБЛЕМСКЕ НАСТАВЕ Н ПРОЦЕС РЕШАВАЊА
ПРОБЛЕМА Н АРТИКУЛАЦИЈА ЧАСА ПРОБЛЕМСКЕ НАСТАВЕ
Н ОДЛИКЕ ПРОБЛЕМСКЕ НАСТАВЕ Н МОДЕЛИ ПРОБЛЕМСКЕ
НАСТАВЕ

Увод

У традиционалној дидактици се истиче да наставни процес треба да прође кроз следеће фазе: а) претходно упознавање (перципирање) садржаја, б) осмишљавање, в) утврђивање, г) практична примена. Тај процес карактеришу три нивоа делатности:

- *репродукција* (ученик се труди да схвати, меморише, репродукује и примени знања према унапред датом обрасцу);
- *интерпретација* (ученик настоји да схвати смисао изучаваног садржаја, да сагледа везе и савлада начине примене у новим ситуацијама);
- *стваралаштво* (ученик се усредсређује на теоријско овладавање знањем, на самостално решавање проблема, испољава трагалачка интересовања).

У сазнајном процесу веома је битан карактер ученикове активности јер активност није увек квалитативно иста. Запамћивање и репродукција запамћеног у квалитету се разликује од стваралачке примене. Према мишљењу многих аутора (М. Новик, на пример), квалитет треба подизати напуштањем наставе засноване на програмираним обрасцима и

усмеравањем дидактичког процеса ка развојним, проблемским, истраживачким и трагалачким активностима које подстичу ученичко стваралаштво.

Укратко, најважније је да наставник примењује такве методе и поступке које ће подстицати ученике да буду мисаоно активни, а то значи да наставни процес претежно треба да се заснива не на излагању готових знања, на памћењу и репродуковању садржаја него на ученичком самосталном овладавању знањима. Осмишљавање и примена знања треба да имају кључну улогу, а то се успешно остварује проблемском наставом.

Појмовно одређење

Многи аутори су дефинисали проблемску наставу полазећи од тога шта у њој сматрају најважнијим. Ипак, уз све разлике, у дефиницијама су незаобилазна два елемента: а) истраживачка активност и б) тражење нових решења. То су две главне карактеристике ове наставе. Она се може најприближније одредити као такав тип наставе коју карактерише самостална истраживачка активност кроз коју ученици, савлађујући проблемске тешкоће, проналазе нова решења и тако усвајају научне истине. Настава и учење усмерени су на самостално сазнавање, трајну мотивацију и развој мисаоних способности ученика у раду детерминисаном системом проблемских ситуација.

Проблем и задатак (Шта је проблем?)

Појам *проблем* и појам *задатак* не треба поистовећивати. Задатак је много шири и обухватнији појам. Ученику

се може задати да преприча неки текст, да научи песму напамет, запамти и репродукује неки садржај, да на основу неколико очигледних примера извуче закључак, да уради нешто на основу познатог обрасца. Да би урадио такве задатке, ученик се ослања на рутинске операције. И *проблем* је *задатак* који треба решити, али он се битно разликује од претходно наведених задатака. Проблем је задатак који има следећа обележја:

а) нешто непознато, неку празнину коју треба открити и попунити на основу података и односа који нису изричито дати;

б) различит број могућности за решавање (једна или више);

в) велику комплексност (за решење треба користити велики број сложених логичких операција);

г) решење се налази не помоћу неког устаљеног обрасца (алгоритма) него је за то потребан стваралачки приступ и искуство;

д) решењем проблема продубљује се знање, усвајају нове структуре сазнавања и развијају умне способности.

Нешто непознато чини задатак проблемом. Тиме се означава да између циља и услова да се он оствари постоји несклад. Нема неких елемената (података) неопходних за решавање па ученик не може да реши задатак на устаљен начин већ мора да тражи неки нови пут ослањајући се на стваралачко мишљење. Пошто је реч о мисаоној активности посредством проблемских ситуација, код ученика долази до формирања сазнајних интересовања и моделовања стваралачких умних процеса.

Проблемска ситуација

Шта је проблемска ситуација? Проблемска ситуација је најважнија карика проблемске наставе. Чине је три компоненте: а) непознате знање или начин решавања,

б) сазнајна потреба која побуђује мисаону активност и в) интелектуалне могућности укључујући стваралачке способности и претходно искуство. Проблемска ситуација садржи у себи не само предметно-садржинску него мотивациону компоненту. Ученик се налази пред задатком да открива нова, дотад непозната знања и начине деловања. Умно напрезање праћено је емоционалном и нервном напетостју. Излаз из проблемске ситуације је само један – успешно решење проблемског задатка. Постоји више начина стварања, а сходно томе, и типова, проблемских ситуација. М. И. Махмутов помиње да оне настају при:

- сусрету ученика са животним појавама и чињеницама које траже теоријско објашњење;
- организацији практичног рада ученика;
- покушајима ученика да анализују животне појаве које одударају од њихових пређашњих представа;
- формулисању хипотеза;
- настојању ученика да упоређују и супротстављају;
- настојању да се уопштавају нова факта;
- истраживачким задацима.

Облици и нивои проблемске наставе

Постоје различити нивои проблемског учења што зависи од интелектуалних напора ученика и њихове сазнајне активности. Сазнајна самосталност ученика може се кретати

у распону од врло високе до оне која може бити једнака нули, тј. може потпуно изостати. Проблемско учење треба разликовати по стварним облицима стваралаштва. Полазећи од тога постоје три облика проблемског учења:

- научно стваралаштво – теоријско истраживање, тј. откривање нових правила, закона, доказа. У темељу овог облика проблемског учења налази се постављање и решавање теоријских питања;
- практично стваралаштво – захтев за практичним решењем, тј. начином примене знања у новој ситуацији, конструкцијом, проналаском. Постављају се и решавају практични проблеми;
- уметничко стваралаштво – уметничко изражавање стварности на основу стваралачке маште укључујући цртање, игру, музицирање итд.

Све облике проблемског учења карактерише репродуктивна, продуктивна и стваралачка активност ученика, истраживање и решавање проблема. Научно стваралаштво као облик проблемског учења најчешће се практикује на теоријским часовима када се организује индивидуално, групно или фронтално решавање проблема. Други облик (практично стваралаштво) се практикује у лабораторијама, практичним пословима, у производњи, а трећи (уметничко стваралаштво) на часовима и ванчасовним занимањима. Проблемска настава је ефикасна ако обезбеђује: а) повећање обима знања, умења и навика ученика; б) продубљивање и учвршћивање знања и нови ниво обучености; в) виши ниво сазнајних потреба ученика; висок ниво формиране сазнајне самосталности и стваралачких способности.

Проблемска настава се може организовати на различитим нивоима. М. И. Махмутов указује на четири нивоа ове наставе:

1. Обична несамостална активност – ученици слушају наставникова објашњења, прихватају обрасце мисаоне ак-

- тивности у проблемској ситуацији, раде самостално, њихове вежбе су репродуктивног карактера.
2. Полусамосталне активности – одликују се применом усвојених знања у новим ситуацијама, а ученици са наставником учествују у тражењу решења за постављени проблем.
 3. Самосталне активности – предвиђају се самостални радови репродуктивно-истраживачког типа када ученици самостално раде на уџбеничком тексту, примењују усвојена знања у новој ситуацији, конструишу решења задатака средње сложености, логичком анализом доказују хипотезе уз незнатну помоћ наставника.
 4. Стваралачке активности – карактеристичне су по самосталним радовима који захтевају стваралачку машту, логичку анализу, откривање новог начина решавања, самостално доказивање. На овом нивоу очекују се самостални закључци, уопштавања, изуми. Ту је место у уметничком стваралаштву.

Процес решавања проблема

Многи аутори изучавали су мисаоне путеве у решавању проблема (Ц. Брунер, М. Вертхајмер, Ж. Пијаже и други). Пијаже истиче да се сазнање стиче помоћу мисаоних структура (образаца мишљења). Уколико му те структуре нису довољне да се проблем реши, онда је неопходно да их ученик прилагоди или измени према захтевима проблема пред којим се нашао. Тиме се успоставља мисаона равнотежа између појединца и проблемског задатка који он треба да реши. М. Вертхајмер и остали поборници гештALT теорије сматрају да се проблем решава у четири фазе, а то су: препарација (упознавање елемената проблема), инкубација (привидан мир у коме мисао и даље делује), илуминација (изненадно решење) и верификација (проверавање). У теорији је најприхваћеније следеће објашњење процеса решавања

проблема (оно има неке додирне тачке са гешталтистичком теоријом).

а) Упознавање проблема: појединац упознаје елементе проблема, настоји да схвати њихове међусобне везе и односе.

б) Сужавање – реформулација проблема: на основу анализе и упоређивања расположивих података са оним што је задато, појединац увиђа шта недостаје, у чему је празнина коју треба попунити. Тако он, до извесне мере, сужава проблем, конкретизује га, локализује тешкоћу и тражи начин решавања.

в) Постављање хипотезе: анализом датог и задатог, сагледавањем и локализовањем тешкоће појединац поставља хипотезу за решење проблема.

г) Проверавање хипотезе: појединац полази од тога да је поставио исправну хипотезу јер је усклађена са изабраним начином тражења решења и попуњава празнину у датим подацима. Хипотеза је решење које треба проверити.

Артикулација часа проблемске наставе

Организација часа проблемске наставе зависи од природе градива које треба савладати (проблема које треба решити), предзнања и искуства ученика у решавању проблема, расположивог времена и других чинилаца. Јединствен рецепт не постоји па је наставнику остављено да, на основу свога знања и искуства, изабере организацију коју сматра најцелисходнијом у датим условима. Час проблемске наставе може се поделити на следеће етапе:

1. *Стварање проблемске ситуације.* На почетку часа наставник поставља проблемски задатак настојећи да створи атмосферу радозналости, да мобилише пажњу и подстакне интересовања ученика, изазове мисаону напетост, да их потпуно мотивише. Проблемска ситуација може се створити изношењем супротних ставова о неком питању

(проблему) што може учинити сам наставник а могу и ученици постављањем тезе која ће бити оспоравана, анкетом, навођењем неке пословице или изреке.

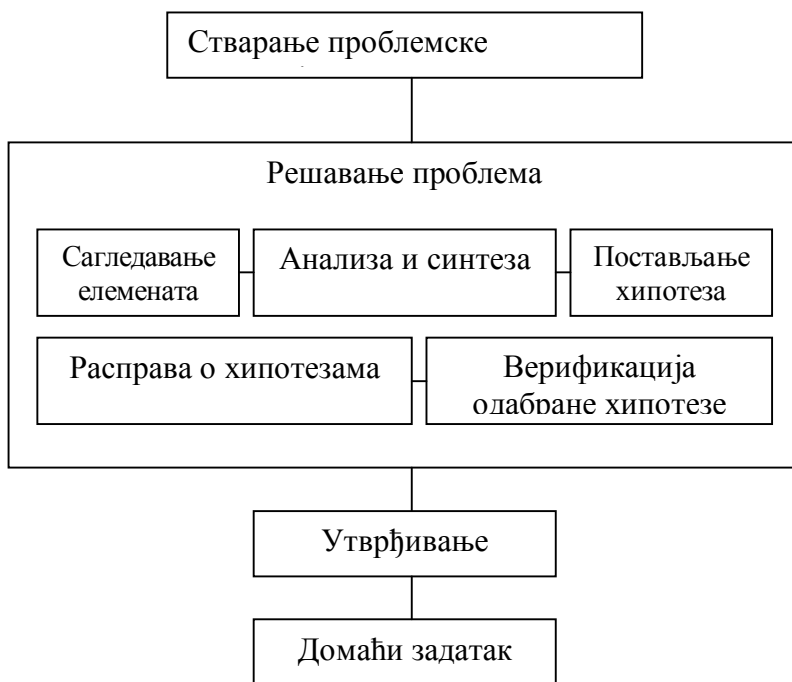
2. *Решавање проблема.* У главном делу часа ученици ће самостално, користећи претходна знања и искуство и активно размишљајући, самостално решавати проблемске задатке које је задао наставник. Могу се применити разни облици рада – индивидуални, тандем, групни. Ако се примењује фронтални облик, онда ће доминирати метода разговора. У овој фази ученици треба целовито да сагледају проблем, да анализују дате елементе, да утврде који подаци недостају а неопходни су да би се проблем решио, да сагледају везе и односе међу елементима, да то повежу са претходним знањима. Укратко, овај део рада могао би се означити као анализа, односно рашчлањавање проблема да би се потпуно сагледала његова структура, тј. место и улога елемената у проблему као целини и да би се утврдило који елеменат (податак) недостаје, а потребан је ради решавања. Џером Брунер тврди да у решавању проблема постоје два дела: прво, изведени или интуитивни скок од чулних података до хипотезе до које се долази повезивањем спољних информација са унутрашњим мисаоним моделом и друго, провера хипотезе укључивањем нових чулних података који треба да је потврде или оборе. Важно је да ученици до њих дођу самостално, а не на сугестију наставника. Проблем се може решавати део по део док се не освоји целина. О хипотезама ученика се расправља, супротстављају се мишљења. Наставник дискретно руководи часом из другог плана препуштајући ученицима да буду максимално активни. Да би хипотеза била и решење, потребно ју је добро поткрепити чињеницама, тј. треба је образложити. Тиме и практичном применом она се верификује (проверава).

Решавање проблема је процес у коме ученици понављају раније градиво и стичу нова знања.

3. *Вежбање и утврђивање.* Да би се ученици оспособили да стичу знања решавањем проблема, у завршном делу часа треба им задати још неки проблем истог типа, али са неком новом непознаницом и тражити да га реше. Кад се поново сусретну са сличним проблемом, далеко ће га лакше решити а умеће и да стечено знање примене у новој ситуацији (трансфер). Вежбањем и примењивањем они ће утврдити стечена знања.
4. *Домаћи задатак.* Давање проблема за домаћи рад не сме да буде рутински део посла. Задаци се морају унапред припремити, а треба оставити довољно времена да се ученицима укаже чему треба да обрате посебну пажњу при решавању. Добри домаћи задаци и контрола како су урађени много ће помоћи да се знања утврде и обавезиваће ученика на појачану мисаону активност.

Шематски приказана, артикулација часа проблемске наставе може да изгледа овако:

Одлике проблемске наставе

Овом наставом, ако се организује како ваља, остварују се следеће важне улоге:

- усвајање система знања и ефикасних начина умне и практичне активности;
- мисаони развој ученика (самосталност и стваралачке способности);
- формирање навика стваралачког усвајања знања;
- навикавање на стваралачку примену знања;

- савладавање опита стваралачке активности (овладавање методама научног истраживања, решавање практичних проблема, уметничко исказивање стварности);
- мотивисање ученика и развијање социјалних, моралних и сазнајних потреба.

Међу многим карактеристикама проблемске наставе најважније су следеће:

1. Богата интелектуална активност ученика на самосталном усвајању нових знања решавањем задатих проблема што обезбеђује дубину и трајност знања и формирање логичког и интуитивног мишљења;
2. Формирање погледа на свет уколико се процес проблемског учења заснива на критичком, стваралачком и дијалектичком мишљењу. Самостално решавање проблема истовремено је и услов за прерастање знања и убеђења;
3. Повезивање теоријских и практичних проблема и учења са животом. Веза са праксом и коришћење животног искуства ученика не јавља се као проста илустрација теоријских правила (иако се и то не искључује) већ углавном као извор нових знања и као последица усвојених начина решавања проблема у практичној делатности.
4. Наставникова систематична примена најефикаснијих типова и облика ученичког рада. Наставник организује самосталне радове који захтевају актуелизацију раније стечених, а такође и нових знања и начина сазнавања;
5. Индивидуални приступ. У току проблемског учења индивидуализација је диктирана проблемима различите сложености које сваки ученик схвата различито. Индивидуално схватање проблема доводи до различитих приступа, доказивања и решавања;
6. Динамичност проблемске наставе. Та одлика је условљена динамичношћу самих проблема у чијој основи се налазе противуречности присутне у свакој појави и животном факту. Једна ситуација прелази у другу при-

- родним путем на основу закона узајамности и свеобухватности свих ствари и појава окружујућег света;
7. Висока емоционална напетост изазвана проблемским ситуацијама које су саме по себи извор узбуђења и чињеницом да је интензивна мисаона активност ученика чврсто повезана са њиховом емоционалном сфером;
 8. Нови однос индуктивног и дедуктивног приступа, репродуктивног и продуктивног усвајања знања. У проблемској настави изразито је наглашена потреба дедукције и продуктивног учења.

Модели проблемске наставе

Етапе решавања проблема можемо уочити на примеру обраде наставне јединице *Важност воде за раст и развој живог света*.

Наставна јединица: ВАЖНОСТ ВОДЕ ЗА РАСТ И РАЗВОЈ ЖИВОГ СВЕТА

Пажљиво прочитати песмицу „Вода“

1. Постављање и дефинисање проблема	Ево мене, име ми је вода. Ја сам ћерка дична славна рода. Деди су ми од постанка свијета, зато бројим на хиљаде лета. Небо, земља, моји су вам двори. Море доље, а облаци горе.	Ја напајам поља и ливаде, шуме, луге и цвјетнате саде. Питам рибе, црве и пужиће, па од глади ни једно не виче. Били радни ил свечани дани, јела кухам нек се човјек храни.
• стварање проблемске ситуације • шта би се десило кад би у природи нестало воде?		

- 2. Налажење принципа рјешења - навођење хипотеза**
- На основу реченог, ученици полазе од претпоставке (постављају хипотезу) да сва бића на Земљи користе воду и да без ње не би било живота.
- 3. Декомпозиција проблема**
(рашчлањавање глобалног на уже проблеме)
- Како ћеш се уверити да у биљкама и животињама има воде?
 - Вода је највеће природно богатство (објасни тврдњу).
 - На који начин биљке, животиње и човек користе воду?
- 4. Процес решавања проблема**
- Како ћеш се уверити да у биљкама, људима и животињама има воде?
 - Вода је највеће природно богатство (објасни тврдњу)
- Ученици су исцедили плодове лимуна, брескве и парадајза, изрендали мркву, те установили да се том приликом издваја сок (вода).
- Кад смо тужни, плачемо.
Лети се знојимо.
У устима се излучује пљувачка.
- На основу свега наведеног, ученици ће лако закључити да се у саставу целокупног живог света налази вода.
- Природом називамо све што постоји на Земљи, а није створено човековим радом. И човек је део природе, као и биљке и животиње. И вода је део природе, а користе је сва бића – Како ћеш се уверити да у биљкама и животињама има воде? Зашто је вода највеће природно богатство? У њој је настао живот и без ње нема живота.
- Мора, језера и реке су делови природе и неисцрпни извори воде. Међутим, многе реке и језера су загађени и у њима се не развија живи свет, него постојећи, оболева и умире. Загађеном водом често се преносе заразне болести.
- Нажалост, такве воде је знатно више него здраве и чисте воде (које у природи и нема много).
- Пошто целокупни живи свет користи воду, јер без здраве воде не може ни да живи, питку и здраву воду треба разумно трошити.

- На који начин биљке, животиње и човек користи воду?

Биљке расту на земљи, одакле и узимају воду. Кореном из земље биљке упијају воду са раствореним минералним материјалима. А у земљу вода доспева атмосферским падавинама. Међутим, биљке често не могу задовољити своје потребе за водом само природним путем, посебно за време летњих врућина. Због тога човек мора заливати биљке које узгаја и којима се храни. Тако су биљке, а и храна уопште, један од начина узимања воде. Поред тога, људи и животиње пију воду и тако задовољавају своје потребе.

„Пошто у свакодневном животу човек губи око 3 л. воде дневно: дисањем, знојењем, зрачењем кроз кожу, столицу и мокраћом, он мора за 24 сата унети у организам исту количину воде пићем и храном.“

Поред свега што смо рекли, за раст, развој и здрав живот биљака и животиња потребна је и влажност ваздуха. С тим циљем се подижу шуме, граде вештачка језера, рибњаци и базени за купање. Поред других користи, вода се у њима испарава па влажи и освежава ваздух.

5. Општи закључак

- Схватање суштине проблема

Права вредност воде за раст и развој живог света најбоље се уочава тамо где воде нема довољно. У неким земљама чиста и здрава вода се може наћи само у продавницама (флаширана).

Кад би nestало воде, nestао би и живи свет.

6. Примена закључка у новим ситуацијама

- Људска насеља се подижу тамо где има воде. Зашто?
- Шта се дешава за време летњих врућина када нестане воде, или зими када се вода заледи?

У наставној јединици која обрађује реке и језера ученици су научили где се налазе и које су то реке и језера. Сада могу на карти да потраже градове кроз које протичу наведене реке: Лако ће закључити да се сваки већи индустријски град или насеље налазе у близини реке или језера.

Лети, када пресуше многи извори, потоци, па и реке, или се ниво воде у њима смањи, многе биљке и животиње угину. Исто се дешава и зими када се вода заледи. Тада умире живи свет и у води и ван ње.

- Он мора да умире због недостатка воде, и услед заразних болести које се јављају због помањкања воде.

Ради илустрације обрадили смо народну приповетку *крепао котао* решавањем проблемских задатака.

КРЕПАО КОТАО

Обрада народне приповетке, у IV разреду основне школе
решавањем проблемских задатака

Кад се одлучи да наставну јединицу обради кроз решавање проблемских задатака, наставник мора водити рачуна о два основна захтева: а) да постави задатке који садрже проблемску тешкоћу и б) да те задатке ученици самостално и стваралачки решавају. Важно је напоменути да не мора баш сваки задатак да има проблемску сложеност, али задаци морају бити такви да захтевају размишљање. Структура часа мора се одредити према постављеном циљу и према природи садржаја. Циљ је да ученици размисле о поступцима личности, о њиховим односима и да их оцене са етичког становишта. Дакле, ученици треба да сагледају основне црте њихових карактера. Пошто приповетка спада у шаљиве, они треба да уоче и основне шаљиве елементе. Од њих треба тражити да уоче и неке језичке карактеристике (речи које се ређе срећу).

Стварањем одговарајуће проблемске ситуације, наставник треба да постигне код ученика високу мисаону и емотивну напрегнутост и максималну мотивацију. Час може почети оваквим захтевом:

Пажљиво слушајте следећу приповетку и размишљајте о њој јер касније треба да јој дате наслов. Посебно треба да размислите о лицима која се у њој појављују пошто ће вам то много помоћи да сами насловите причу.

Пошто је тако заинтересовао ученике и подстакао их да размишљају, наставник најављује читање приповетке *Крепао котао* још једном наглашавајући да касније треба да изаберу други наслов. Приповетку читају три ученика који су најбољи читачи, по улогама: приповедач, сељанин, трговац.

За то има услова пошто је приповетка, иначе врло кратка, дата у дијалошкој форми.

Измисли један прости сељанин како би преварио неког каматника трговца у вароши, који му је доста кривице урадио, и пође један дан у трговца молећи га:

- Господару, молим те, узајми ми котао ракијски да нешто ракије испечем, а до данашњег дана донијећу ти га и дати за њ' талијер.

Слакоми се трговац и узајми котао, а сељанин седми дан дође трговцу и донесе преко мјере мали котлић ракијски, говорећи:

- Знаш шта је, господару?

- Шта? – запита трговац.

- Богме се окотио твој котао – одговори сељанин – и ево сам ти ждријебе од њега донио, јер је у мене ждријебан и дошао, а ја твојега нећу.

- Добро; добро - одговори трговац: - По томе се види да си човјек поштен, фала ти!

- Него молим те, господару – придода сељанин – нека још који дан постоји у мене котао, јер га овако болесна не могу справити.

- Добро, дакле – одврати трговац.

Послије десетак дана дотрчи уплашени сељанин трговцу, па му рече:

- Господару, не знаш несреће?

- Које? – запита трговац.

- Крепао котао!

- Како крепао, ничији сине? – продере се трговац. – Како може котао крепати?

- Ето тако – прихвати сељанин – што год се коти, ваља и да крепа.

И на тај начин, кад трговац потјера сељанина на суд, сељанин у суду добије и узме велики котао за мали.

После читања наставник тада дели припремљене наставне листиће исте за све ученике. Уколико се определи за групни рад, листићи су различити за сваку групу. Међутим, овде није потребно делити одељење на групе, јер сваки ученик самостално решава проблемске задатке са својих листића. Дакле, ради индивидуално. (У заградама су дати очекивани одговори којих, логично, неће бити на листићима за учике).

Листић бр. 1

а) Двема трима речима окарактириши лица из приповетке:

Сељанин _____ (мудар и лукав)

Трговац _____ (гуликожа,
лаком на новац)

б) Нађи речи из којих се види какав је трговац човек и напиши их
_____ (... који му је доста
кривице урадио)

в) Шта мислиш: какве је то кривице трговац урадио сељанину?
_____ (Давао
му је новац на зајам и узимао прекомерну камату)

Листић бр. 2.

а) Осуђујуш ли сељанинов поступак? _____
(Не)

б) Како би ти поступио (поступила) да си на сељаниновом месту?
_____ (Исто као сељанин).

в) Кратко одговори зашто би тако поступио (поступила)?

(Зато што преваранта треба преварити).

г) Коју људску ману исмева народни приповедач у овј приповеци?

_____ (Похлепу на новац, искоришћавање других)

Листих бр. 3

- а) Чиме је сељанин надмудрио трговца? _____
(Тиме што му је рекао дасе котао окотио и што му је дао мали котлић)
- б) Сељанин настоји да остави утисак поштеног човека. Из којих његових речи се то види? _____ (И ево сам ти ждријебе од њега добио, јер је у мене ждријебан и дошао, а ја твојега нећу).
- в) Зашто сељанин каже да је донио ждријебе, а мисли на котлић?
_____ (Ждријебе је младунче, а и котлић је младунче)
- г) Којим речима сељанин доказује суду да је котао крепоа?
_____ (Што се год коти, ваља и да крепа)

Листих бр. 4.

Који други наслов би одговарао приповеци *Крепао котао*. Изабери један од предложених наслова или предложи свој наслов.

- а) Из препуна чанка није грехота одсркнути
- б) Ко тражи веће изгу би из вреће
- в) Долијао преварант
- г) Преварени преварант
- д) Неки други наслов

Листих бр. 5

Ова народна приповетка је шаљива. Наведи три врло шаљиве појединости:

- а) _____ (Котао је ждријебан)
- б) _____ (Котао се окотио)
- в) _____ (...ево сам ти ждријебе од њега донио)

Листић бр. 6

а) Уместо сваке наведене рачи употреби другу, одговарајућу:

- сељанин _____ (сељак)
- господар _____ (газда, власник)
- каматник _____ (зеленаш)
- котао _____ (казан)
- ждријебан котао _____ (котао као кобила носи у себи младунче)
- окотио _____ (донео на свет младунче)
- варош _____ (град)

б) Сваку подвучену реч замени другом одговарајућом:

- Пође један сељанин у трговца _____ (код)
- **Фала ти** _____ (хвала, захваљујем)
- Даћу ти за њ талијер _____ (за њега)

Провера резултата. Пошто ученици индивидуално ураде задатке, треба заједнички проверити резултате. Наставник, ће тражити да један ученик каже (прочита) како је одговорио на питања са листића бр. 1. Сваки одговор треба да прокоментаришу ученици. Нетачан одговор исправља други ученик. Одговоре са следећег листића прочитаће следећи ученик. После сваког одговора следи коментар. И тако редом док се не добију тачни одговори са свих листића. Није довољно да наставник прихвати тачан одговор и иде даље. Треба тражити и образложење. Одговор се узима као хипотеза коју треба верификовати dobrим образложењем да би она била тачан резултат. После сваког утврђеног тачног одговора наставник тражи да подигну руку ученици који су тачно одговорили. Тако одмах добија тачну информацију о успешности рада.

Синтеза. Помоћу проблемских питања датих на наставним листићима обрађени су сви важни елементи приповетке. Ученицима се у закључку наглашава да је народна приповетка *Крепао котао* шаљива и да се шала заснива на

нестварним елементима (крепао котао, ждријебан котао). Ти нестварни елементи су увршћени у приповетку да би се што убедљивије наругало људској грамзивости (похлепа за новцем, искоришћавање других). Морална поука је извучена одговорима на питање како би ученици поступили у сличној ситуацији и какав би наслов они дали приповеци. Из тога и из карактеризације ликова наставник јасно закључује да ли су они схватили суштину приповетке. Час је послужио и богаћењу лексичког фонда ученика. Довољно пажње је посвећено архаизмима и неуобичајеним изразима.

Преглед на табли, на крају часа, може да изгледа овако:

КРЕПАО КОТАО

(шаљива народна приповетка)

Догађај: *позајмица котла.*

Лица: а) сељанин – *мудар и лукав.*

б) трговац – *гуликожа, похлепан на новац.*

Шаљиве појединости – *ждријебан котао, окотио се котао, крепао котао.*

Порука: *преваранта треба преварити да осети како је бити преварен.*

За домаћи задатак ученицима се може дати да измисле причу о теми *Преварени преварант.*